

У 1938 р. Рівненський пивоварний завод «Бергшлос» був найприбутковішим підприємством у місті. Він забезпечував роботою близько 120 осіб, а його річний дохід становив 5 мільйонів злотих. Діяльність Рівненського пивзаводу «Бергшлос» перервала Друга світова війна та встановлення радянської влади. 15 листопада 1939 р. постановою Тимчасового комітету завод було націоналізовано.

Отже, на Західній Волині у міжвоєнний період відбулося відродження пивоварної галузі. Наслідки Першої світової війни для пивоварів та хмелярів були катастрофічними: зруйновані заводи, знищені найкращі хмелярські плантації, дезорганізація ринків збуту. Проте більшість заводів змогли знайти ресурси для відбудови та налагодження виробництва. З 500 заводів, які діяли на території Польщі до війни, 284 відновили свою діяльність, із них 12 на території Західної Волині.

Глибока економічна криза яка настала в Польщі на початку 1930-х рр. завдала значного удару по економіці країни та всіх її сферах, не виключенням стала винятком і пивоварна галузь, кількість пивоварних заводів зменшилась майже в двічі. Для боротьби з кризою броварі починають засновувати власні товариства, таким чином намагаючись мінімізувати втрати. У свою чергу об'єдналися і волинські власники пивзаводів. Отримавши в 1927 р. дозвіл від волинського воєводи вони заснували «Товариство власників броварень на Волині» куди увійшли дев'ять найбільших пивоварних заводів. Разом вони відстоювали інтереси броварів на державному та регіональних ринках збуту.

Хоча пивоварна галузь у Другій Речі Посполитій приносила прибутки, проте залишалася переважно дрібною і малорозвиненою. Пивоварам не вистачало державних кредитів для розбудови власного виробництва, модернізувати заводи вдавалось небагатьом власникам. Подальший розвиток цієї галузі призупинила Друга світова війна

¹ Shmyd O. Cheska kolonizatsia Volyni u 60–70-kh KhIKh st. / O. Shmyd // Aktualni problemy vitchyzniano ta vsesvitnoi istorii / hol. red. R. M. Postolovskyi. – Rivne: RDHU. – 2009. – Вуп. 15. – С. 88–93, 85.

² Derzharkhiv Rivnenskoï obl. / Bibl. fond. Inv. № 1587. – S. 287.

³ Chmielarstwo na Wołyniu // Zycie Wołynia. – 1924. – №29. – S. 9.

⁴ Derzharkhiv Rivnenskoï obl. Bibl. fond. Inv. № 1587. – S. 288.

⁵ Tam samo, S. 288.

⁶ Wołyń w liczbach. Zbiór tablic statystycznych, dotyczących województwa Wołyńskiego / Pod redak. S. Witkowskiego i S. Landy. – Łuck, 1939. – 65 s.

⁷ Derzharkhiv Rivnenskoï obl. Bibl. fond. Inv. № 1672. – S. 86.

⁸ Tam samo, S. 98.

⁹ Derzharkhiv Rivnenskoï obl., f. R-30, op. 20, spr. 30, ark. 1.

¹⁰ Tam samo, Ark. 9.

¹¹ Tam samo, Ark. 25.

¹² Tam samo, Ark. 13.

¹³ Derzharkhiv Rivnenskoï obl., f. R-240, op. 1, spr. 6, ark. 21.

¹⁴ Derzharkhiv Rivnenskoï obl., f. R-240, op. 1, spr. 12, ark.

¹⁵ Derzharkhiv Rivnenskoï obl., f. 31, op. 1, spr. 1292, ark. 32.

¹⁶ Derzharkhiv Rivnenskoï obl., f. R-240, op. 1, spr. 25, ark. 1.

¹⁷ Derzharkhiv Rivnenskoï obl., f. R-240, op. 1, spr. 25, ark. 1.

¹⁸ Tam samo, Ark. 12.

¹⁹ Derzharkhiv Rivnenskoï obl., f. R-240, op. 1, spr. 3, ark. 3.

²⁰ Derzharkhiv Rivnenskoï obl., f. R-240, op. 1, spr. 29, ark. 10.

УДК 37 (091)(477.81/82) «1921/1939»

© Валентина Добровичська
(Рівне)

ВОЛИНЬСЬКА УКРАЇНЬСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ У БОРОТЬБІ ЗА НАЦІОНАЛЬНУ ШКОЛУ В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (1921–1939 рр.)

У статті проаналізовано боротьбу української інтелігенції за національне шкільництво в Західній Волині у міжвоєнний період. Висвітлено реалізацію польської освітньої політики на західноукраїнських землях. Обґрунтовано статистичні відомості щодо запровадження утраквістичних шкіл як один із дієвих заходів, спрямованих на зменшення, а в подальшому – ліквідацію українських навчальних закладів.

Зосереджено увагу на прагненні українців відстоювати деклароване польським законодавством право на національно-культурний розвиток національних меншин. Показано подвижницьку працю українських послів у польському сеймі, спрямовану на розв'язання освітніх проблем української спільноти в умовах асиміляції. З'ясовано наслідки «волинського експерименту» Г. Юзевського в шкільництві.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, Західна Волинь, українська інтелігенція, польська освітня політика, національне шкільництво, утраквістичні школи.

В. Добровичская
(Ровно)

**ВОЛЫНСКАЯ УКРАИНСКАЯ
ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯ В БОРЬБЕ
ЗА НАЦИОНАЛЬНУЮ ШКОЛУ
В УСЛОВИЯХ ВТОРОЙ РЕЧИ
ПОСПОЛИТОЙ (1921 – 1939 гг.)**

В статье проанализирована борьба украинской интеллигенции за национальную школу в Западной Волыни межвоенного периода. Освещена реализация польской образовательной политики на западноукраинских землях. Обосновано статистические сведения о введении утравкистических школ как одну из действенных мер, направленных на уменьшение количества, а в дальнейшем – ликвидацию украинских учебных заведений.

Сосредоточено внимание на стремлении украинцев отстоять декларируемое польским законодательством право на национально-культурное развитие национальных меньшинств. Показано подвижнический труд украинских депутатов польского сейма, направлен на решение образовательных проблем украинского общества в условиях ассимиляции. Выяснено последствия «волынского эксперимента» Г.Юзефского в школе.

Ключевые слова: Вторая Речь Посполитая, Западная Волынь, украинская интеллигенция, польская образовательная политика, национальное школьное, утравкистическую школы.

V. Dobrochynska
(Rivne)

**VOLYN UKRAINIAN INTELLIGENTSIA
IN STRUGGLE FOR THE NATIONAL
SCHOOL UNDER THE INFLUENCE
OF SECOND POLISH REPUBLIC
(1921–1939)**

The struggle of Ukrainian intelligentsia for national schooling in Western Volyn in the interwar period was analyzed in the article. The implementation of the Polish educational policy in Western Ukraine was clarified. In the early years of independence Polish have paid major attention to schooling development, as it became an important tool for educating future citizens of the Second Polish Republic.

Ukrainians in multiethnic Poland accounted about 15% of the population and were the second numerous national group after the Polish. In Volyn province number of Polish in the scale of the whole country was the lowest – 16.6%. Statistical data about introduction of bilingual schools as one of the most effective measures to reduce, and in the future – the elimination of Ukrainian educational institutions, is grounded.

Attention was focused on the desire of Ukrainian people to defend the right to national and cultural development of national minorities, declared by Polish legislation. The selfless work of Ukrainian ambassadors

in the Polish Sejm, aimed on solving the educational problems of the Ukrainian community in terms of polonization was shown.

The consequences of «Volyn experiment» by G. Yuzevskoho in schooling were revealed. From 1928 the political concept guided to establishing Ukrainian-Polish relations through peaceful coexistence and cooperation between Ukrainians and Polish, and then the gradual assimilation of the Ukrainian population and recognition of Polish superiority was realized. At the same time it was supposed to isolate Western Volyn from the dissemination of political influences of Ukrainian political and social organizations of Eastern Galicia by creating artificial «Sokal border», which had to separate people for the implementation of regional programs.

The ethnic composition of teaching staff was analyzed. In the 1927/28 academic year the Polish-teachers constituted 69.3% and Ukrainians – 24.3%. After five years, the percentage of Polish increased to 79.8% and fell to 13.5% as for Ukrainians. The Policy of Polish authorities was aimed at eliminating the Ukrainian education and consistent denationalization of Ukrainian population through the Polish character of schooling; running school documentation only in Polish; Polish implementation of curriculum in Ukrainian schools. All these measures leveled national features of Ukrainian education.

The warnings of supporters of Polish nationalist concept, who concerned by the presence of Ukrainian teachers in Volyn, who could spread the Ukrainian nationalism among the «ignorant masses» of local people were revealed.

The results of «Volyn experiment» by G. Yuzevskoho in education were shown. In the 1937/38 academic year among 1,934 existing schools of Volyn province the overwhelming majority – 853 schools were teaching in Polish, but with obligatory Ukrainian language as a subject. 121,455 people studied here. The second place took bilingual schools – 520, where 77,008 pupils studied. The next group consisted of Polish schools – 494 with 74,520 children. In addition to these educational institutions there were only seven Ukrainian schools, where 1,076 pupils were getting education in their native language.

It was concluded that in terms of assimilation and polonization Ukrainians demonstrated the ability to self-organization and continued to fight for the realization of their ethnocultural aspirations in terms of Second Commonwealth. Nationally conscious Ukrainian intelligentsia of West Volyn during the interwar period managed to preserve and defend the right of national minorities, declared on the development of schooling.

Keywords: Second Commonwealth, Western Volyn, ukrainian intelligentsia, Polish education policy, national schooling, bilingual schools.

У міжвоєнне двадцятиліття українці у багатонаціональній Другій Речі Посполитій становили близько 15% від усього населення і були другою чисельною національною групою після поляків. У Волинському воєводстві кількість поляків у масштабі цілої держави була найменшою – 16,6%¹. А загалом, на початку 20-х років за національною структурою населення воєводства за даними офіційної статистики розподілилося наступним чином: українці – 987,3 тис. (68,7%), поляки – 240,9 тис. (16,7%), євреї – 151,7 тис. (10,5%), німці – 25 тис. (1,7%), чехи – 25,4 тис. (1,7%), росіяни – 9,4 тис. (0,6%) та 1,8 тис. (0,1%) – інші національності. Тож не випадково найчисельнішою групою населення на своїй етнічній території були українці, бо за іншими оцінками, тут їх проживало близько 1020 тис. (71%), тоді як поляків – 186 тис. (13 %)².

Поляки зосередили головну увагу на розвитку освіти, бо, на їх переконання, шкільництво – це важливий інструмент виховання майбутніх громадян Польщі у перші роки своєї незалежності. У 1926 р. Міністерство віросповідань і народної освіти сформувало списки дітей, народжених у 1913–1925 рр. При складанні цих відомостей до уваги брали не національність, а рідну мову. Так, у Волинському воєводстві українську мову рідною визнали батьки 70,4% дітей, польську – 15,1%, єврейську – 9,0%, німецьку – 2,5%, чеську – 1,6%, російську – 0,9%. Та якщо взяти до уваги, що поляків за переписом було 13%, а натомість 15% дітей за укладеними списками визнали польську мову рідною, то це пояснюється тим, що кількість дітей у польських школах збільшувалася за рахунок інших національностей, які відвідували ці навчальні заклади³. Ця ситуація уже в перші роки засвідчувала реалізацію освітньої польської політики у практичній площині.

Прагнення до створення власного шкільництва та відстоювання його прав стало одним із головних національно-культурних завдань українців у польській державі. Українська інтелігенція розуміла, що програні державотворчі змагання були зумовлені браком національної свідомості серед широких верств населення. На світоглядні відмінності населення вплинуло тривале перебування краю у складі Російської імперії і вкрай низький рівень освіти. Йому передова українська спільнота вбачала, що закладення фундаменту національного шкільництва заповнить прогали-

ну в духовній царині через підвищення освітнього рівня населення. А це в подальшому приведе до національно-культурної зрілості українського народу⁴.

На сторінках газет українська інтелігенція висловлювала обурення з приводу шкільної реформи 1924 р.: «Шкільництво знищено, справу створення українського університету похоронено. Тисячі прохань внесло українське населення до кураторій, домагаючись рідної школи на підставі заяви міністра освіти А. Суйковського. Життєвбивчий дух Ст. Грабського витає над нашою школою і культурою»⁵. У багатьох селах прокотилася хвиля протесту проти запровадження навчання польською мовою. Збирання підписів за українську мову навчання стало поширеним явищем.

Тотальний наступ польської влади на українські школи на західноукраїнських землях призвів до різкого зменшення їх кількості із кожним наступним роком, а згодом майже повної ліквідації. Приміром, таку ситуацію можна простежити з 1923/24 н. р. У цей період у Галичині кількість українських шкіл становила – 2472, а Волині – 360. А вже в наступному 1924/25 н. р. переведення навчання із української мови на польсько-українське і польське сприяло черговому зменшенню українських шкіл у Галичині до 2230, а Волині – 301 школи. Варто зауважити, що в перші роки польської присутності на Волині діяло 98 утравквістичних шкіл, тоді як у Галичині не було жодної⁶.

Українці намагалися відстояти деклароване польською конституцією право на відкриття шкіл із рідною мовою навчання у тих місцевостях, де вони чисельно переважали інші національності. Запровадження утравквістичних шкіл призвело до того, що присутність польських педагогів у школах, де навчалися українські діти, створювала мовний бар'єр між учителем і учнем. У такому випадку всі шкільні предмети замінювали на вивчення одного – польської мови. Для того, щоб отримати у батьків декларацію за польську школу, представники місцевої влади вдавалися до різних методів, зокрема невивплати заробітної плати та залякування українських учителів. У подальшому такі дії спричинили те, що «...первісна прихильність до Польщі перемінилася тут в ненависть»⁷. Українці доводили, що С. Грабський учив польське громадянство й уряд здійснювати на практиці «теорію національного егоїзму» та проповідував безоглядне споль-

щення усього волинського населення, а також застережним моментом було те, що, будуючи нову державу, «не можна під її фундаменти класти цегол, випалених з національної кривди й ненависти, бо ті цегли вибухають і розвалюють навіть могутні державні будівлі»⁸.

Українська громада вимагала повернення українських шкіл і вчителів, а також анонсувала відправлення від кожного населеного пункту кількості заповнених декларацій за українську мову навчання до українських послів із подальшим розглядом питання у польському сеймі. Але широку акцію боротьби українського населення за рідну школу поляки всілякими способами намагалися придушити.

Свідомі українці розуміли важливість шкільництва в умовах колонізаційних і асиміляційних процесів, які планомірно втілювали поляки. З газетних шпальт напередодні 1 вересня лунали заклики до батьків про першочергове завдання – дати дітям початкову освіту в складних суспільно-політичних реаліях, незважаючи на всі труднощі та перешкоди, та докласти всіх зусиль для його реалізації⁹.

Із часу запровадження утравквістичних шкіл розпочалася тривала боротьба українських послів у польському сеймі, адже кількість українських шкіл невпинно зменшувалася, а це вело до їх повного знищення. Відстоювання українського шкільництва стало нагальною справою українських парламентарів, які прагнули привернути увагу урядовців та зрушити з місця це питання. Проблеми шкільництва порушувалися українським послом П. Васильчуком на засіданні польського сейму 28 січня 1927 р. У промові він наголосив на нехтуванні польськими урядовцями питання збереження українських шкіл та створення вищої школи – університету, а також зауважив про невеликий бюджет, який виділявся на потреби освіти, – 90 000 злотих. У той же час П. Васильчук акцентував увагу на кваліфікаційному рівні вчителів, зазначаючи, що лише у трьох волинських українських гімназіях працюють кваліфіковані кадри, на відміну від польських шкіл, де значний відсоток педагогів – без відповідної кваліфікації та вищої освіти¹⁰.

Проти запровадження утравквістичних шкіл виступав посол В. Целевич, адже на його переконання це суперечило закону про навчання національних меншин, а отже було приниженням національної гідності українців. Для

підтвердження він навів статистичні дані щодо розвитку шкільництва у Волинському воєводстві. Тут наприкінці 20-х рр. діяло 1144 школи, з яких 390 утравквістичних, 750 польських і лише чотири школи з українською мовою навчання. Отож, українське шкільництво перебувало у стані ліквідації¹¹.

Із призначенням у 1928 р. волинським воєводою Генрика Юзевського змінилася тональність у ставленні до українців. У практичній площині реалізувалася політична концепція «волинського експерименту», спрямована на налагодження українсько-польських відносин через «взаємне пізнання, проникнення культур»¹², тобто мирного співіснування і співпраці українців та поляків через легальні форми вияву українського життя, а згодом поступової їх асиміляції під приводом визнання польської зверхності.

У Волинському воєводстві Г. Юзевський запропонував будівництво нових шкіл, написання підручників українською мовою, публікації перекладів польської літератури на українську мову. Разом із тим передбачалося ізолювати Західну Волинь від поширення політичних впливів українських політичних і громадських організацій Східної Галичини через створення «сокальського кордону», який мав відмежувати населення для реалізації регіональної програми.

Місцевим полякам Г. Юзевський довірив «найважливіше завдання» – організувати українців у дусі пропольської ідеології. Воєвода вважав, що потрібно налагодити роботу шкільництва у такий спосіб, щоб отримати найвищі гарантії заспокоєння населення, адже саме це було причиною невдоволення українців. Новим у його починаннях стало запровадження української мови як предмета в польських школах. Водночас політика підтримки польського елементу простежується на прикладі національного складу учителів. Так, у 1927/28 р. поляки-вчителі склали 69,3%, а українці – 24,3%. Через п'ять років відсоток поляків зріс до 79,8%, а українців спав до 13,5%. Український рух репрезентувала пропольська регіональна партія – Волинське українське об'єднання, адже воєвода боявся імпортування на Волинь східногалицьких українських політичних тенденцій і був далеким від думки про створення на Волині масової політичної організації. У такий спосіб у національній політиці Польщі впроваджувала-

ся державна програма асиміляції через визнання права національних меншин і задоволення певних культурних та господарських потреб і, водночас, лояльності до польської держави. Намагаючись втілити ідею польсько-українського порозуміння, воевода насправді на практиці реалізував приховану пропольську політику¹³.

Запровадження утравквістичних шкіл сприяло реалізації колонізації молоді. В цих школах учнів у першому класі навчали читати і писати лише польською мовою, і тільки в другому – українською мовою. Але окремі предмети – природознавство, малювання, трудове навчання і фізкультура викладалися українською мовою. Наслідком такої цілеспрямованої політики стало те, що на початку 1930 р. на Волині нараховувалося 523 школи, які мало чим відрізнялися від польських. Політика польських властей була спрямована на ліквідацію українського шкільництва та послідовну денационалізацію українського населення через польський характер шкільництва; ведення шкільної документації лише польською мовою; упровадження польських навчальних планів в українських школах. Усі ці заходи мали стерти національні риси українського шкільництва¹⁴.

У 1936 р. кураторіум Волинського шкільного округу провів перепис дітей шкільного віку 1920–1926 рр. народження, розмежовуючи їх за національною приналежністю. Приміром, у Рівненському повіті на обліку значилося 41 366 дітей, із яких 27 138 – українці, а 6631 – поляки. У Рівному проживало 5984 дитини, а за національною структурою вони розподілилися наступним чином: українці – 684, поляки – 2134, євреї – 2582, росіяни – 452, чехи – 86, німці – 46. Із цього видно, що більшість українців проживала у селах, а міське середовище сформували переважно євреї і поляки¹⁵.

Прихильники польської націоналістичної концепції переймалися і тим, що на Волині до 1937 р. близько 400 вчителів-українців були вихідцями з інших регіонів або здобули освіту поза її межами, а отже, поширювали український націоналізм серед «несвідомих мас» місцевого населення. На їх думку, утравквістичне шкільництво було «нейтральним і безбарвним», позбавленим виразного польського патріотизму. А це, у свою чергу, створювало сприятливий ґрунт для розвитку українського націоналізму серед молоді та унеможли-

лювало доступ до неї польського націоналізму. Ще однією пересторогою було те, що український учительський персонал у таких школах пропагував український націоналізм і не пробуджував у дітей «гарячого польського патріотизму», який був головною виховною метою польського шкільництва. Поляки аргументували, що саме дієві кроки нової польської влади збільшили мережу освітніх закладів і зменшили кількість неграмотного населення, порівняно з перебуванням Волині у складі Російської імперії. Вони стверджували, що до встановлення польської влади волинське населення у переважній більшості не виражало яскраво національних почуттів і тому його потрібно було ізолювати від українського націоналізму. Проте втрата короткотривалого періоду української державності 1917–1920 рр. пробуджувала в українців національні почуття і усвідомлення програної визвольної боротьби. На думку поляків, брак виразного польського характеру в загальноосвітньому шкільництві на Волині став однією із причин, через яку польські осадники з центральних регіонів Польщі покидали волинську територію. Значну увагу влада приділяла вчителю, який мав бути людиною релігійною, самовіддано служити державним інтересам Польщі, мати у суспільстві високі моральні та культурні якості. Поляки переконували, що у волинському шкільництві «мовою навчання може бути лише польська мова, цілковите вивчення якої у мові та письмі давало змогу навчатися у вищих державних закладах Польщі¹⁶.

Результатом «волинського експерименту» Г. Юзевського в царині освіти стало те, що в 1937/38 навчальному році з-поміж 1934 діючих навчальних закладів Волинського воеводства переважну більшість – 853 становили школи з польською мовою навчання, але обов'язковою українською мовою як предметом. Тут навчалось 121 455 осіб. Друге місце посіли утравквістичні школи – 520, де навчалось 77 008 дітей. Наступну групу склали польські школи – 494 із 74 520 дітьми. Крім цих начальних закладів, діяло 7 українських шкіл, де освіту рідною мовою здобувало 1076 учнів¹⁷.

Таким чином, у міжвоєнний період в умовах колонізації і асиміляції українці продемонстрували здатність до самоорганізації і продовжили боротьбу за реалізацію своїх етнокультурних прагнень у сфері освіти в умовах Другої Речі Посполитої. Це стало потужним

імпульсом для формування модерної української нації. Незважаючи на приховане вирішення польськими урядовцями «українського питання», національно свідомо інтелігенція упродовж міжвоєнного періоду зуміла зберегти і відстояти деклароване право національним меншинам на розвиток шкільництва.

¹ Ainenkel A. Polityka Polshchi vidnosno ukrainsiv u mizhvoiennyi period. Vybrani problemy // Ukraina-Polshcha: vazhki pytannia. Mater. II mizhn. semin. ist. «Ukrainsko-polski vidnosyny v 1918–1947 rokakh», Varshava, 22–24 travnia 1997. – Varshava, 1998. – S. 37.

² Kęsik J. Stryktyra narodowościowa województwa Wołyńskiego w latach 1931–1939 // Premiany narodowościowa na kresach wschodnich II Rzeczpospolitej 1931–1948. – Toryń, 2004. – S. 64.

³ Tam samo. – S. 65.

⁴ V. Yu. [kryptonim] Za vohnyshche natsionalnoi kultury // Visti Tovarystva Ukrainka shkola v Rivnomu [Odnodnivka, prysviachena budovi Domu ukrainskoi kultury im. S. Petliury]. – 1938. – Serpen. – S. 2.

⁵ Dukh St. Hrabskoho // Dzvin (Rivne). – 1926. – 10 zhovt.

⁶ Herasymovych I. Za ukrainsku shkolu pid Polshcheiu // Dilo (Lviv). – 1928. – 22 berezn.

⁷ Nehaina sprava // Na varti: Nezaleznyh misiachnyk ukrainskoho kulturnoho i tserkovnoho vidrozhennia (Volodymyr-Volynskyi). – 1926. – Traven-cherven. – № 17–18. – S. 10.

⁸ Tam samo. – S. 11.

⁹ Bilshе uvahy ditiam ! // Ukrainska hromada (Lutsk). – 1927. – 28 serp

¹⁰ Promova posla Pavla Vasylychuka vyholoshena v Soimi 28 sichnia 1927 r. pry zahalnyi dyskusii nad biudzhетom // Ukrainska hromada (Lutsk). – 1927. – 28 serp.

¹¹ Promova posla Volodymyra Tselevycha v polskomu Soimi // Za ukrainsku shkolu. – Ukrainske Natsionalno-Demokratyчне obiednannia. – Lviv, 1928. – C. 4.

¹² Kęsik J. Ukraińska mniejszość narodowa a II Rzeczpospolita 1918–1939 // Polska muśl politycna XIX i XX wieku, t. 11, pod red. W. Wrzesińskiego. – Wrocław, 2001. – S. 25.

¹³ Kęsik J. Henryka Jüzewskiego program Wołyński // Acta universitatis wratislaviensis, № 1274. – Wrocław, 1992. – S. 158, 163, 165, 166.

¹⁴ Hetmanchuk M. Polityka Polshchi shchodo ukrainskoho shkilnytstva ta vyshchoi osvity u protsesi realizatsii umov Ryzkoho myrnoho dohovoru (1921–1939 rr.) // Kremenetskyi litsei u konteksti rozvytku osvity, nauky ta kultury na Volyni v pershii tretyni KhKh st. / Zb. nauk. pr. – Ternopil: TzOV «Ternohraf», 2009. – S. 16.

¹⁵ Kęsik J. Stryktyra narodowościowa województwa Wołyńskiego w latach 1931–1939 // Premiany narodowościowa na kresach wschodnich II Rzeczpospolitej 1931–1948. – Toryń, 2004. – S. 89.

¹⁶ Podhorski B. Zagadnienia społeczeństwa i państwa polskiego na Wołyniu. – Poznań, 1938. – S. 124–125, 128, 144.

¹⁷ Iwanicki M. Oświata i szkolnictwo ukraińskie w Polsce w latach 1918–1939. – Siedlce, 1975. – S. 163.

УДК[94(477.85):323.1«1918/1940»

© Radu Florian Bruja
(Suceava)

ÎNTRU COLABORARE ȘI CONFRUNTARE. ROMÂNII ȘI UCRAINIENII ÎN BUCOVINA INTERBELICĂ

Perioada dintre cele două războaie mondiale, a însemnat pentru provincia Bucovina integrare administrativă, economică și politică cu România. Acest proces a fost foarte complicat, și a alăturat puterea politică și economică a provinciei. În articol se descrie cum românii și ucrainenii din Bucovina, pe parcursul perioadei interbelice, s-au decis să colaboreze, devenind mai radicali și pe curând s-au îndreptat în partea extremă din dreapta.

Liga Apărării Naționale Creștine a fost un partid în cadrul căruia românii și ucrainenii au decis să coopereze. Membrii ucrainenii aveau scopul să formeze statul ucrainean incluzând nordul Bucovinei și anume acest fapt a conceput conflictul cu naționaliștii români. În decursul a o sută de ani, județul a fost un mediu tolerant multicultural și polireligios. Dar, viața pașnică se termină în perioada interbelică. O altă arenă de parteneriat între români și ucrainenii a fost Universitatea din Cernăuți.

Cuvinte-cheie: provincia Bucovina, minorități, Liga Apărării Naționale Creștine, propagandă anti-semită, Mișcare Legionară, cooperarea.

R. Бружа
(Сучава)

МІЖ СПІВПРАЦЕЮ І КОНФРОНТАЦІЄЮ. РУМУНИ І УКРАЇНЦІ У МІЖВОЄННІЙ БУКОВИНІ

Період між двома світовими війнами означав для провінції Буковина адміністративну, економічну і політичну інтеграцію з Румунією. Цей процес був надзвичайно складним і залучав усі економічні та політичні сили провінції. У статті описано, як румуни і українці Буковини впродовж міжвоєнного періоду домовилися про співпрацю, стали більш радикальними і згодом відхилилися в сторону крайнього правого крила.

Національно-християнська ліга оборони була партією, в якій румуни і українці погодилися співпрацювати. Члени-українці мали бажання сформувати українську державу – включаючи північну частину Буковини і саме цей факт породив конфлікт з румунськими націоналістами. Протягом більше ста років провінція була толерантним міжкультурним і міжрелігійним простором. Проте це мирне життя зупиниться в міжвоєнний період. Іншою ареною партнерства між румунами та українцями був Чернівецький університет.

Ключові слова: провінція Буковина, меншини, Національно-християнська ліга оборони, антисемітська пропаганда, Легіонерський рух, співпраця.